

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๕๒

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

เรื่อง ประธานรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าหนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงิน ที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นหนังสือสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๒๔ วรรคสอง หรือไม่

ประธานรัฐสภา ได้มีคำร้องลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๑ เรื่องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติขอให้ประธานรัฐสภาเสนอความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าหนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงิน ที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นหนังสือสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ วรรคสอง โดยประธานรัฐสภาเห็นว่าเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ จึงอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ เสนอเรื่องพร้อมความเห็นดังกล่าวมาเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ข้อเท็จจริงตามคำร้องของประธานรัฐสภา สรุปได้ว่า พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร และคณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๑๒๖ คน ได้เข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐๔ เพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ถอดถอน นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี และนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกจาก

ตำแหน่ง โดยกล่าวหาว่ามีพฤติการณ์ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ วรรคสอง เนื่องจากรัฐบาลได้มีหนังสือแจ้งความจำนงถึงกองทุน ฯ โดยมีได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ประธานวุฒิสภาได้ส่งคำร้องขอถอดถอนดังกล่าวไปยังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการซึ่งทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒๑ เพื่อดำเนินการไต่สวนตามมาตรา ๓๐๕ ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่า มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเบื้องต้นว่า หนังสือแจ้งความจำนงที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุน ฯ เป็นหนังสือสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ วรรคสอง หรือไม่ และโดยที่ประเด็นนี้มีความเห็นขัดแย้งระหว่างคณะรัฐมนตรีกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวม ๑๒๖ คน เป็นปัญหาข้อโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ จึงเสนอเรื่องพร้อมความเห็นดังกล่าวมาเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ตามคำร้องมีประเด็นต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่าการที่ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยนั้น เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ หรือไม่

เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย” ดังนั้นการที่ประธานรัฐสภาได้เสนอเรื่องพร้อมความเห็นเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย โดยเห็นว่ากรณีมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการเสนอตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ เพราะกรณีดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับการที่คณะรัฐมนตรีทำหนังสือแจ้งความจำนงไปยังกองทุน ฯ ว่าหนังสือแจ้งความจำนงดังกล่าว เป็นหนังสือสัญญาที่คณะรัฐมนตรีจะต้องนำเสนอเพื่อขอรับความเห็นชอบของรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ วรรคสอง หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ เกิดขึ้นแล้วและเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ จึงรับเรื่องไว้พิจารณาวินิจฉัย

เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา ศาลรัฐธรรมนูญอาศัยอำนาจตามความในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องคือฝ่ายรัฐบาลและฝ่าย พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ กับคณะ รวม ๑๒๖ คน ได้ส่งเอกสารและความเห็นเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณา ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ชี้แจงและส่งเอกสารแล้ว นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกนั่งพิจารณาโดยเปิดเผยเพื่อฟังคำแถลงของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่าย พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ต่างมอบหมายให้ผู้แทนมาแถลงและยื่นคำแถลงเป็นหนังสือด้วย

ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยส่งต่อศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบของที่ประชุมว่าด้วยการเงินและการคลังของสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศและขยายการพาณิชย์ระหว่างประเทศ กองทุน ฯ ได้มีข้อตกลงระหว่างสมาชิก เรียกว่า “ข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ” (Articles of Agreement of The International Monetary Fund) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ความในข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ข้อ ๙ มาตรา ๒ (Article IX Section 2) กำหนดให้กองทุน ฯ เป็นนิติบุคคลเต็มรูป และมีความสามารถในการทำสัญญา ได้มาหรือจำหน่ายซึ่งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์อีกทั้งดำเนินกระบวนการทางกฎหมายได้ กองทุน ฯ จึงเป็น “องค์การระหว่างประเทศ” ที่ถือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ข้อตกลงว่าด้วยกองทุน ฯ มีมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่รัฐสมาชิกที่มีปัญหาการขาดดุลการชำระเงิน โดยเตรียมทรัพยากรของกองทุน ฯ ไม่ว่าจะเป็น “เงิน” และ/หรือ “สิทธิพิเศษถอนเงิน” (Special Drawing Rights หรือ SDRs) ให้แก่รัฐสมาชิกที่มีปัญหาได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงิน การดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือ (Stand-by Arrangement) เป็นการดำเนินการเพื่อรองรับการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของกองทุน ฯ แก่รัฐสมาชิกอย่างหนึ่ง โดยรัฐสมาชิกที่มีปัญหาด้านดุลการชำระเงินสามารถขอใช้สิทธิตามข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ข้อ ๕ มาตรา ๓ (บี) (Article V Section 3 (b)) ที่กำหนดว่ารัฐสมาชิกมีสิทธิซื้อเงินตราสกุลที่ตนต้องการด้วยเงินตราสกุลของตนเอง ทั้งนี้ กองทุน ฯ จะขายเงินตราดังกล่าวให้โดยมีเงื่อนไขว่ารัฐสมาชิกจะต้องซื้อเงินตราของตนคืนไปภายในระยะเวลาที่กำหนด

ในการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว รัฐสมาชิกที่มีปัญหาการขาดดุลการชำระเงินจะต้องมีหนังสือแจ้งความจำนงไปถึงกองทุน ฯ ซึ่งแจ้งถึงปัญหาเศรษฐกิจและการเงินที่เกิดขึ้น แผนการดำเนินการและนโยบายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเงินของรัฐสมาชิก เพื่อให้กองทุน ฯ ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาอนุมัติความช่วยเหลือ โดยคณะกรรมการบริหารของกองทุน ฯ จะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ

ก่อนที่ประเทศไทยจะลงนามเข้าเป็นสมาชิกกองทุน ฯ เคยมีปัญหาคัดค้านว่า การเข้าเป็นสมาชิกดังกล่าว ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา หรือไม่ เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๔๕๐ ที่ใช้บังคับขณะที่คณะรัฐมนตรีของไทยมีมติให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุน ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ ไม่มีข้อความใดแสดงว่าการทำหนังสือสัญญาประเภทใด ต้องขอความเห็นชอบของรัฐสภา ก่อน แต่มาตรา ๗๐ อันเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการประชุมร่วมกันของรัฐสภาบัญญัติว่า การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาตามมาตรา ๘๔ เป็นกรณีที่รัฐสภาต้องประชุมร่วมกัน ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาให้ความเห็นว่า การเข้าเป็นสมาชิกดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ตามมาตรา ๗๐ (๖) ประกอบกับมาตรา ๘๔ ของรัฐธรรมนูญ ฯ พุทธศักราช ๒๔๕๐ หลังจากนั้น ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๕๒ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๕๒ ซึ่งมาตรา ๑๕๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่นกับนานาประเทศ” และวรรคสอง บัญญัติว่า “หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตต์ไทยหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา” ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยเสนอความเห็นว่าการเข้าเป็นสมาชิกกองทุน ฯ เป็นการลงนามหนังสือสัญญาตามมาตรา ๑๕๔ วรรคหนึ่ง และไม่มีกรณีต้องเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา จึงไม่ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามมาตรา ๑๕๔ วรรคสอง ต่อมาประเทศไทยจึงได้ลงนามเข้าเป็นสมาชิกกองทุน ฯ เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๕๒ และในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้มีการตราพระราชบัญญัติให้อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๕๔ และในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติให้อำนาจและกำหนดการปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับสิทธิพิเศษถอนเงินในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๑๔ ด้วย หลังจากนั้นประเทศไทยก็ได้เคยมีหนังสือแจ้งความจำนงถึงกองทุน ฯ มาแล้ว โดยไม่เคยปฏิบัติในลักษณะที่แสดงว่าหนังสือแจ้งความจำนงดังกล่าว เป็นหนังสือสัญญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ต่อมาประเทศไทยได้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงิน ในที่สุดรัฐบาลของ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๐ อนุมัติให้กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยเจรจาขอความช่วยเหลือทางการเงินและวิชาการจากกองทุน ฯ ธนาคารกลางของประเทศต่างๆ และสถาบันการเงินในตลาดเงินทุนต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการเงินการคลัง การปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา และการปรับปรุงประสิทธิภาพของธนาคารแห่งประเทศไทย และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๔๐ อนุมัติหลักการและเงื่อนไขการขอความช่วยเหลือจากกองทุน ฯ โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (นายทองพิทยะ) และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (นายชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์) เป็นผู้ลงนามร่วมกัน และได้ลงนามในหนังสือแจ้งความจำนงฉบับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ โดยมีสาระสำคัญอยู่ภายใต้

กรอบของแผนการขอรับความช่วยเหลือจากกองทุน ฯ ที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติไว้ และเพื่อให้การปฏิบัติตามแผนการขอรับความช่วยเหลือจากกองทุน ฯ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายและภายในเงื่อนไขเวลาที่กำหนด กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ยืนยันแผนการขอรับความช่วยเหลือทางการเงินเป็นระยะเวลา ๓๕ เดือน ในวงเงิน ๒.๕ พันล้าน SDRs หรือประมาณ ๔ พันล้านเหรียญสหรัฐ จากกองทุน ฯ โดยคณะกรรมการบริหารของกองทุน ฯ ได้อนุมัติวงเงินดังกล่าวให้แก่ประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๐ หลังจากนั้นรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ก็ได้มีการเสนอหนังสือแจ้งความจำนงฉบับที่ ๒ ถึงฉบับที่ ๖ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑ วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๑ วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๑ และ วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๑ ตามลำดับ หนังสือแจ้งความจำนงแต่ละฉบับจะรายงานความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเงินตามที่ได้เคยแจ้งนโยบายและมาตรการไว้ในฉบับก่อน และที่จะดำเนินการต่อไป รวมทั้งอาจมีการขอยกเว้นไม่ปฏิบัติตามมาตรการใดมาตรการหนึ่งโดยแสดงเหตุผลเพื่อประกอบการพิจารณาในการอนุมัติการใช้สิทธิพิเศษในการถอนเงินงวดต่อไปของกองทุน ฯ ด้วย หากเหตุผลไม่เพียงพอหรือไม่ได้แสดงเหตุผลกองทุน ฯ ก็อาจไม่อนุมัติวงเงินได้

ข้อเท็จจริงจากคำชี้แจง เอกสารประกอบคำชี้แจง คำแถลง และเอกสารประกอบคำแถลงของฝ่ายพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ กับคณะ สรุปได้ว่า ในสมัยพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นผู้นำรัฐบาลบริหารประเทศช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและสถานการณ์เลวร้าย จนต้องมีหนังสือแจ้งความจำนงฉบับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ เพื่อขอรับความช่วยเหลือทางการเงินและวิชาการตามแผนการให้ความช่วยเหลือของกองทุน ฯ และเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือแจ้งความจำนงจึงได้ออกพระราชกำหนดรวม ๖ ฉบับ ซึ่งต่อมาได้นำพระราชกำหนดดังกล่าวเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ได้อภิปรายสรุปว่า หนังสือแจ้งความจำนงที่มีไปถึงกองทุน ฯ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ เพราะเป็นหนังสือสัญญาที่ต้องออกพระราชบัญญัติ (รวมถึงพระราชกำหนด) เพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา จึงต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาก่อน ซึ่งนายโกศล พลกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ชี้แจงว่า หนังสือแจ้งความจำนงเป็นเพียงข้อเสนอขอกู้เงินจากกองทุน ฯ เท่านั้น และได้ชี้แจงโดยสรุปว่า รัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ เห็นว่าแม้จะถือว่าหนังสือแจ้งความจำนงเป็นหนังสือสัญญา แต่ก็ไม่มีข้อความใดระบุให้ไปออกกฎหมาย จึงไม่มีประเด็นว่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ หรือไม่ แต่หนังสือแจ้งความจำนงตั้งแต่ฉบับที่ ๒ เป็นต้นมา จนถึงฉบับที่ ๕ ซึ่งทำในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย มีการระบุว่าออกกฎหมายอะไร เมื่อใด

บางประการเกี่ยวกับสิทธิพิเศษถอนเงินในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๑๔ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้อำนาจและกำหนดการปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับสิทธิพิเศษถอนเงินในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๑๔ พ.ศ. ๒๕๒๑

โดยสรุปรัฐบาล นายชวน หลีกภัย เห็นว่าหนังสือแจ้งความจํานงที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุน ฯ ไม่เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ เพราะขาดองค์ประกอบเรื่องเจตนาของคู่กรณี และขาดองค์ประกอบของการเป็นหนังสือสัญญาตามหลักกฎหมาย หลักวิชาการและประเพณีปฏิบัติ

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ประธานรัฐสภาส่งมา เอกสารที่เรียกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เอกสารจากคำชี้แจง คำแถลง และแถลงการณ์ของผู้เกี่ยวข้องในการออกนํ้าพิจารณาโดยเปิดเผยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว เห็นว่ามีประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่าหนังสือแจ้งความจํานงที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุน ฯ เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ หรือไม่ และจะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ วรรคสอง หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือกับองค์การระหว่างประเทศ” วรรคสอง บัญญัติว่า “หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา” และมาตรา ๓ บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” หมายความว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยในการทำหนังสือสัญญาต่างๆ ตามมาตรา ๒๒๔ ไม่ว่าจะ เป็นหนังสือสัญญาสันติภาพ หนังสือสัญญาสงบศึก หรือหนังสือสัญญาอื่น กับนานาประเทศ หรือกับองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นอำนาจในทางบริหาร โดยผ่านทางคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล ซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร และหากหนังสือสัญญาดังกล่าวมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา หนังสือสัญญานั้น ก็จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาด้วย

คำว่า “หนังสือสัญญา” แม้จะมีได้บัญญัติความหมายไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า หนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ มีความหมายครอบคลุมไปถึงความตกลงทุกประเภทที่ประเทศไทยทำขึ้นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาดังกล่าวต้องมีลักษณะเป็นสัญญาที่ทำขึ้นเป็นหนังสือ และเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ กล่าวถึง “หนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น”

ดังนั้นคำว่า “สัญญาอื่น” ย่อมหมายถึงหนังสือสัญญาที่ทำกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับหนังสือสัญญาสันติภาพและหนังสือสัญญาสงบศึก จะเป็นหนังสือสัญญาภายใต้บังคับของกฎหมายภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งมิได้

เมื่อได้ความว่าหนังสือสัญญาดำรงรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๕ หมายถึงสัญญาหรือความตกลงที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น มีลักษณะประการใดบ้าง ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งมีที่มาจากจารีตประเพณีและแนวปฏิบัติของนานาประเทศที่ได้ยึดถือกันมาเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งได้มีการจัดทำประมวลเป็นอนุสัญญาขึ้นมาภายในกรอบของการประชุมสหประชาชาติ ได้แก่ อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๖๘ และอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาระหว่างรัฐและองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศ ค.ศ. ๑๙๗๖ อนุสัญญาทั้งสองฉบับซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ ได้กำหนดลักษณะของสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศไว้ว่า “สนธิสัญญา” ตามอนุสัญญาทั้งสองฉบับหมายถึง “ความตกลงระหว่างประเทศที่สร้างขึ้นเป็นหนังสือระหว่างรัฐต่างๆ หรือระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยกัน และอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะสร้างขึ้นเป็นฉบับเดียวหรือสองฉบับหรือหลายฉบับผนวกเข้าด้วยกัน และไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” ความหมายของ “สนธิสัญญา” ตามอนุสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวจึงครอบคลุมถึงความตกลงระหว่างประเทศทุกรูปแบบ เช่น สนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง ข้อตกลง หนังสือแลกเปลี่ยน พิธีสาร กรรมสารทั่วไป กรรมสารสุดท้าย เป็นต้น ดังนั้น คำว่า “หนังสือสัญญา” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๕ จึงหมายถึง ความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ทำขึ้นเป็นหนังสือกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างกัน ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะความตกลงนั้นจะจัดทำขึ้นในรูปแบบใดและใช้ชื่ออย่างไร และมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “สนธิสัญญา” ดังที่กล่าวแล้ว โดยมีลักษณะ คือ

๑. ทำขึ้นระหว่างรัฐ หรือระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยตนเอง

๒. ความตกลงนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

๓. เป็นความตกลงสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายที่มีเจตนาก่อให้เกิดพันธะผูกพันทางกฎหมาย และ

๔. ความตกลงนั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ

หนังสือแจ้งความจําางที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุน ฯ มีสาระสําคัญเกี่ยวกับสถานะและปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศและแจ้งถึงนโยบายรวมทั้งมาตรการต่างๆ ที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยกองทุน ฯ จะนำหนังสือแจ้งความจําางดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาอนุมัติสิทธิพิเศษในการถอนเงินตามข้อตกลงของกองทุน ฯ ซึ่งรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้มีหนังสือแจ้งความจําางฉบับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๐ และคณะกรรมการบริหารของกองทุน ฯ ได้อนุมัติให้สิทธิพิเศษในการถอนเงินแก่ประเทศไทย รวม ๒.๕ พันล้าน SDRs หรือประมาณ ๔ พันล้านเหรียญสหรัฐ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๐ (รวมกับความช่วยเหลือจากธนาคารกลางของประเทศต่างๆ ธนาคารโลกและธนาคารพัฒนาเอเชีย ประเทศไทยจะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินทั้งสิ้น ๑๖.๗ พันล้านเหรียญสหรัฐ) โดยผ่านแผนการให้ความช่วยเหลือที่มีระยะเวลา ๓๕ เดือนภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติในการช่วยเหลือทางการเงินที่กองทุน ฯ มีให้แก่ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิก

หนังสือแจ้งความจําางฉบับที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ทำขึ้นในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ซึ่งสืบต่อจากรัฐบาล พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ยืนยันถึงนโยบายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศตามที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือแจ้งความจําางฉบับที่ ๑ และรายงานผลการดำเนินการของประเทศไทยที่ได้ปฏิบัติไปหลังจากได้รับอนุมัติวงเงินงวดแรกจากกองทุน ฯ และยังคงกล่าวถึงนโยบายและมาตรการที่จะดำเนินการต่อไป หนังสือแจ้งความจําางฉบับที่ ๓ ถึงฉบับที่ ๕ ได้ชี้แจงนโยบายคือการรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน เนื่องจากค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลงอย่างมากจากปัจจัยภายนอกและภายในของประเทศ ปัญหาความอ่อนแอของระบบสถาบันการเงินและการกำกับตรวจสอบของภาครัฐ ปัญหาทางสังคมที่จะติดตามมา รวมทั้งนโยบายปฏิรูปกฎหมายที่ล้าสมัย เช่น กฎหมายล้มละลายและการบังคับคดี การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การแก้ไขปัญหาสภาพคล่องและการเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์ ตลอดจนกำหนดให้การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายล้มละลายเป็นเกณฑ์ปฏิบัติ (Performance Criteria) ไว้ในหนังสือแจ้งความจําางฉบับที่ ๕

หนังสือแจ้งความจําางฉบับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๑ กล่าวถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจและบรรเทาผลกระทบทางสังคมโดยใช้มาตรการด้านการคลังเป็นสําคัญ และขอยกเว้นเงื่อนไขเกี่ยวกับกำหนดเวลาการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายล้มละลายที่เป็นเกณฑ์ปฏิบัติซึ่งมีกำหนดแล้วเสร็จภายในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ เนื่องจากยังไม่สามารถดำเนินการให้ลุล่วงได้

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาหนังสือแจ้งความจําางทุกฉบับที่กล่าวมาแล้ว เห็นว่าหนังสือแจ้งความจําางเหล่านั้น เป็นการชี้แจงนโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อเป็นเหตุผลประกอบการขอใช้สิทธิถอนเงินจากกองทุน ฯ มีลักษณะเป็นการดำเนินการฝ่ายเดียวของรัฐบาลไทย เพื่อขอใช้สิทธิ

ของตนในฐานะที่เป็นรัฐสมาชิกในการขอใช้ทรัพยากรทั่วไปของกองทุน ฯ ตาม “ข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ” ข้อ ๕ มาตรา ๓ (บี) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยฝ่ายรัฐบาลไทยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยลงนามในหนังสือแจ้งความจำนงเพียงฝ่ายเดียว แสดงแผนการที่รัฐบาลไทยจะปฏิบัติ หากปฏิบัติไม่ได้ก็จะไม่บังคับกันตามกฎหมาย และกองทุน ฯ ไม่ได้มีหนังสือตอบรับสนองตามรูปแบบของความตกลงระหว่างประเทศ อีกทั้งกองทุน ฯ ก็ไม่ถือว่าหนังสือแจ้งความจำนงเป็นหนังสือขอทำความตกลงที่ทั้งสองฝ่ายต้องการให้เกิดพันธะผูกพันตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยกองทุน ฯ ได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์) แจ้งให้ทราบถึงมติของคณะกรรมการบริหารของกองทุน ฯ มติที่ ๖๐๕๖-(๗๕/๓๘) ลงวันที่ ๒ มีนาคม ค.ศ. ๑๕๗๕ (พ.ศ. ๒๕๒๒) ซึ่งมีมาประมาณ ๒๐ ปีแล้วว่า “แผนการให้ความช่วยเหลือ (Stand-by Arrangement) ไม่ใช่ข้อตกลงระหว่างประเทศ ดังนั้นจะต้องหลีกเลี่ยงภาษาที่มีนัยที่จะทำให้เกิดความเข้าใจว่าเป็นการผูกพันทางสัญญาในแผนการให้ความช่วยเหลือและในหนังสือแจ้งความจำนง” จึงเป็นการแสดงว่าทั้งรัฐบาลไทยและกองทุน ฯ ต่างก็ไม่ถือว่าหนังสือแจ้งความจำนงเป็นสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศกับกองทุน ฯ

นอกจากนี้ แม้ว่ารัฐบาลไทยได้กำหนดจะปฏิบัติตามบางอย่างซึ่งเป็นเกณฑ์ปฏิบัติไว้ในหนังสือแจ้งความจำนง ดังเช่นในหนังสือแจ้งความจำนงฉบับที่ ๕ ระบุให้การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายล้มละลาย โดยจะดำเนินการให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบภายในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ เป็นเกณฑ์ปฏิบัติก็ตาม แต่การที่รัฐบาลยังไม่สามารถดำเนินการตามเกณฑ์ปฏิบัติได้ กองทุน ฯ ก็มีได้ถือว่าเป็นการละเมิดพันธะที่มีต่อกองทุน ฯ ในฐานะรัฐสมาชิก และไม่ส่งผลให้ได้รับโทษภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

หนังสือแจ้งความจำนงที่รัฐบาลมิไปถึงกองทุน ฯ จึงมิใช่ “หนังสือสัญญา” ในความหมายของความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ทำขึ้นเป็นหนังสือกับกองทุน ฯ ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศ เพราะขาดลักษณะของการเป็นความตกลงระหว่างประเทศ

โดยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า หนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินที่รัฐบาลมิไปถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศไม่เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๔ จึงไม่เป็นกรณีที่จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามวรรคสองของมาตราดังกล่าว

นายโกเมน ภัทรภิรมย์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายจุมพล ณ สงขลา	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
พลโท จุล อติเรก	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายประเสริฐ นาสกุล	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายมงคล สระแก้ว	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุจินดา ยงสุนทร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอนันต์ เกตุวงศ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอูระ หวังอ้อมกลาง	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ